

Kontrastivna analiza engleskih i hrvatskih frazeoloških jedinica s leksemom 'time' / 'vrijeme'

Fremec, Ivan

Master's thesis / Diplomski rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:745046>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet

Diplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti

Ružica Gernhardt

Alegorijska struktura Orwellove *Životinjske farme*

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Ružica Pšihistal

Osijek, 2012. god.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. George Orwell	3
3. Kratak sadržaj djela	4
4. Kontekst nastanka <i>Životinjske farme</i>	6
5. Preko utopije do totalitarizma	8
5. 1. Utopijsko shvaćanje svijeta	8
5. 2. Utopija modernog doba	10
5. 3. Distopija	10
5. 4. Totalitarizam	13
5. 4. 1. Povijesni nastanak pojma	14
6. Alegorija	15
6. 1. Objašnjenje pojma	15
6. 2. Alegorijska trostrukost	15
6. 2. 1. Alegorija kao figura	15
6. 2. 2. Alegorija kao tumačenje	16
6. 2. 3. Alegorija kao književna vrsta	17
6. 3. Politička alegorija	19
7. Analiza likova	21
7. 1. Narativne figure	21
7. 1. 1. Psihemska narativna figura	21
7. 1. 2. Sociemska narativna figura	22
7. 1. 3. Ontemska narativna figura	22
7. 2. Stari Major	23
7. 3. Napoleon	25
7. 4. Snowball	27
7. 5. Benjamin	28
7. 6. Boxer	29

7. 7. Moses.....	30
8. Životinjska farma u ulozi Staljinova političkog svijeta	31
8. 1. Farma i SSSR.....	31
8. 2. Farma u okovima staljinizma	32
9. Animirani film Životinjska farma (1954.)	35
9. 1. Karakteristike filma	35
9. 2. Usporedba knjige i filma	36
10. Zaključak	37
11. Literatura	38

SAŽETAK

Životinjska farma je satirična novela ili bajka engleskog pisca Georgea Orwella koja je pisana za vrijeme Drugog svjetskog rata te govori o skupini životinja koje su osvojili farmu za sebe i preuzele vlast. Knjiga je napisana u obliku alegorije i to u svrhu ismijavanja sovjetskog totalitarističkog komunizma i vladavine ruskog diktatora Josifa Staljina, ali i ostala svjetska politička uređenja i njihove ideologije.

Ključne riječi: *Životinjska farma*, Orwell, životinje, alegorija, totalitarizam, politika.

1. Uvod

Tema je ovog diplomskog rada prikaz alegorijske strukture u djelu *Životinjska farma*, autora Georgea Orwella. U radu će biti objašnjen odnos alegorijskih elemenata u književnome djelu te će se prema alegorijskim obilježjima i narativnim figurama izvršiti analiza glavnih likova.

U prvom će se dijelu rada upoznati opisati život i književno stvaralaštvo spomenutog autora djela; zatim će biti prikazan kratak sadržaj te kontekst djela koji je bitan za daljnje razumijevanje i analizu.

U drugom će dijelu rada biti objašnjeni pojmovi *utopije*, *distopije* i *totalitarizma* koji čine vrlo važne čimbenike alegorijskog shvaćanja *Životinjske farme* i političkog utjecaja vremena u kojemu je djelo nastalo.

Zatim slijedi središnji dio u kojemu se detaljno objašnjava pojam alegorije, njezin povijesni nastanak i razvoj, vrste alegorije (alegorija kao figura, alegorija kao tumačenja i alegorija kao književna vrsta) te pojam političke alegorije koji se direktno odnosi na književno djelo.

Nakon toga slijedi karakterizacija likova prema narativnim figurama i prema alegorijskom shvaćanju pojedinog lika i njegovog prenesenog značenja, a zatim će se u idućem poglavlju objasniti međusobni odnos likova i radnje te kakva se metaforična povezanost između njih može prepoznati u djelu.

Na kraju će diplomskog rada biti analiziran animirani film *Životinjska farma* iz 1954. god. koji je nastao prema Orwellovoj alegorijskoj priči te će također biti prikazana usporedba filma i knjige te koje se razlike i sličnosti mogu uočiti.

Cilj je ovog rada pojasniti doslovnu i prenesenu razinu književnog djela, kakvu poruku autor želi prenijeti čitatelju; koji su književni elementi toga djela ostavili traga u svjetskoj književnosti i teoriji te koje sve mogućnosti interpretacije omogućuje alegorijska struktura i metaforično značenje.

Uz temeljni izvor, djelo Georgea Orwella *Životinjska farma*, koristila sam se člancima Miroslava Bekera, Lea Matasa; Andreje Zlatar i Ante Stamaća u zborniku *Tropi i figure*,

knjigom Gaje Peleša *Tumačenje romana* i dr., te mnogim internetskim izvorima koji će biti navedeni u popisu literature.

2. George Orwell

Eric Arthur Blair, poznatiji pod pseudonimom George Orwell, bio je engleski pisac i novinar. Rodio se u Bengalu 1903.god., u britanskoj koloniji Indiji. Njegova ga je majka dovela u Englesku kad je bio godinu dana. U dobi je od pet godina Eric poslan u malu anglikansku školu u Henley koju su prije njega pohađale njegove sestre. Nikada nije pisao o svojim uspomnama, ali je zasigurno zadivio učitelje jer je dvije godine kasnije predložen za ravnatelja jedne od najuspješnijih srednjih škola onodobne Engleske.

Nakon jednog semestra provedenog u Wellingtonu, Eric se preselio u Eton gdje je bio kraljev stipendist od 1917. do 1921. god. Nakon završetka studija u Etonu, bez nade za dobivanje sveučilišne stipendije i premalo novca, Eric se 1922. god. pridružio Indijskoj kraljevskoj policiji u Burmi. Dao je ostavku i vratio se u Englesku 1928., zamrzivši imperijalizam.

Pseudonim George Orwell počeo je koristiti 1933. godine, dok je pisao za *New Adelphi*. Pomalo je začuđujuće za pisca progresivnih, socijalističkih stavova da je izabrao pseudonim koji je naglasio njegovu duboku životnu ljubav prema engleskoj tradiciji (George je svetac zaštitnik Engleske, dok je rijeka Orwell u Suffolku jedan od omiljenih dijelova Engleske). Kao član Nezavisne radničke partije, Orwell je osjećao da se mora boriti u anti-staljinističkoj POUM (Radnička partija marksističkog jedinstva) u Španjolskom građanskom ratu te je bio ranjen u svibnju 1937. god.

Većinu svoje profesionalne karijere Orwell je bio poznat ponajprije po novinarskim radovima, kao u britansku tisku tako i u reportažama kao što su *Homage to Catalonia* (koja opisuje njegove aktivnosti u Španjolskom građanskom ratu), *Down and Out in Paris and London* (koja opisuje razdoblje siromaštva u tim gradovima), te u *The Road to Wigan Pier* (koja opisuje životne uvjete siromašnih rudara sjeverne Engleske). Orwell je danas najpoznatiji po svojim romanima *Animal Farm/Životinjska farma* i *1984*.

3. Kratak sadržaj djela

Radnja se ove satirične bajke odvija na farmi negdje u Engleskoj. Radnja romana započinje kada najstarija svinja na farmi, Stari Major, pozove sve životinje na tajni sastanak. Govori im o svom snu o pobuni protiv okrutnog gospodina Jonesa. Tri dana kasnije stari Major umire, ali njegov govor daje inteligentnijim životinjama na farmi novi pogled na svijet.

Svinje, koje se smatraju najinteligentnijim životinjama na farmi, podučavaju ostale. Tijekom razdoblja pripreme za pobunu na farmi, izdvajaju se dvije svinje, Napoleon i Snowball. Napoleon je velik i dobar govornik koji zna braniti svoje riječi. Snowball je bolji govornik i pun je novih ideja, te je vrlo životan u svojim govorima.

Pobuna započinje nakon otprilike mjesec dana, kada Mr Jones dolazi kući pijan jedne večeri i zaboravi nahraniti životinje. One pobjegnu iz svojih staja i provale u gazdinu kuću, na mjesto gdje je spremljena hrana za životinje. Kada Gospodin Jones vidi shvati situaciju, pripremi svoju pušku, no bezuspješno: životinje izvrše napad na njega te ga protjeraju s farme.

Životinje unište sve bičeve i ostale instrumente i predmete za mučenje. Istoga dana životinje su proslavile svoju pobjedu s dodatnim obrokom hrane.

Svinje su smislile sedam zapovjedi i napisale su ih iznad vrata velike staje. Zapovijedi glase ovako:

1. *Tko god ide na dvije noge, taj je neprijatelj.*
2. *Tko ide na četiri noge, ili ima krila, taj je prijatelj.*
3. *Nijedna životinja ne smije nositi odjeću.*
4. *Nijedna životinja ne smije spavati u krevetu.*
5. *Nijedna životinja ne smije piti alkohol.*
6. *Nijedna životinja ne smije ubiti bilo koju drugu životinju.*
7. *Sve su životinje jednake* (Orwell, 1979: 22).

Također je glasilo pravilo da niti jedna životinja ne smije ulaziti u gazdinu kuću ili komunicirati s ljudima. Sve su te zakonitosti skraćene u jedan slogan: *Četiri noge dobre, dvije noge loše* (Orwell, 1979: 22). Nakon nekog se vremena Jones vratio kako bi prisvojio svoju farmu, ali su se životinje vrlo hrabro borile i uspjele obraniti i zadržati farmu.

Kada svinja Snowball jednog dana predstavi svoju ideju o izgradnji vjetrenjače koja bi priskrbila farmi električnu energiju te na taj način životinjama osigurala lakši rad, svinja Napoleon ga odluči otjerati s farme. Ostalim je životinjama opravdao svoj postupak na način da je složio lažnu priču o Snowballovom izdajništvu i njegovom tajnom dogovoru s neprijateljem Jonesom.

Životinje su ubrzo vrijedno počele graditi vjetrenjaču, dok se s vremenom njihovo radno vrijeme sve više produživalo, a hrane bilo sve manje. Što su se obroci hrane smanjivali, to su se svinje sve više debljale jer su one ostalim životinjama *objasnile* kako je njima potrebno više hrane nego drugima jer one vode cijelu organizaciju farme.

Nakon nekog vremena svinje počinju trgovati s drugim farmama, sele se u napuštenu gazdinu kuću te krše svih sedam strogo utvrđenih pravila.

Novoizgrađena je vjetrenjača srušena u snažnoj oluji, ali Napoleon ipak svaljuje krivnju na Snowballa koji je navodno u toj olujnoj noći srušio vjetrenjaču. Životinje, pod strogim i sve više diktatorskim nadzorom Napoleona, grade novu vjetrenjaču i nakon završenih radova dolazi do eksplozije koju je postavio Jones i nova je vjetrenjača ponovno uništena. Tri godine kasnije izgrađena je nova vjetrenjača, no životinje rade i dalje naporno i teško s minimalnim obrocima hrane, dok svinje uživaju u neradu i izobilju jela i pića.

Na kraju se svinje udružuju s vlasnicima drugih farmi, posluju s njima te ih pozivaju na obilazak farme kako bi ljudi vidjeli da farma odlično posluje. Svi zajedno sjedaju zajedno za stol, svinje i ljudi, te se časte hranom i pićem, dok ostale životinje proviruju kroz prozor gazdine kuće te ne mogu više sa sigurnošću prepoznati tko je čovjek, a tko svinja.

4. Kontekst nastanka *Životinjske farme*

Životinjska farma (eng. *Animal Farm*) je satirična novela ili bajka (alegorija) koja je pisana za vrijeme Drugoga svjetskog rata, a izdana 1945. god., iako je svoju pravu slavu stekla tek u pedesetim godinama prošloga stoljeća. Knjiga je napisana u svrhu ismijavanja sovjetskog totalitarističkog komunizma i Staljinovog režima¹, ali i na krvavi politički pohod njemačkog tiranina Adolfa Hitlera² koji je uzeo maha za vrijeme Drugog svjetskog rata.

Sam je Orwell *Životinjsku farmu* nazvao bajkom (ili basnom), što je izraženo i kao podnaslov djela (*Bajka*). *Životinjska farma se razlikuje od ostalih Orwellovih romana po tome što u tom djelu glavni junak ne naliči na samog autora* (Beker, 1996: 132). U ovome su djelu životinje nosioci karakternih osobina i glavni likovi koji su se pobunili protiv svojih gospodara te odlučili samostalno voditi farmu prema načelima jednakosti. No s vremenom dolazi do izdaje idealističkih načela koja su vladala na farmi nakon progona ljudi te svinje, kao nadmoćne i prema vlastitoj procjeni najsposobnije životinje, preuzimaju upravu farme. Svinje postupno koriste sve privilegije koje im se pružaju te uvode totalitarni sustav vladanja, kakav je bio i za vrijeme dok je farmer Jones bio gospodar farme.

Orwell je kroz životinjske likove koji su mu poslužili kao svojevrsni simboli prikazao postupno osvajanje koje je provodila totalitarna vlast te upozorio na način na koji se taj proces odvija i koji predstavlja jednu veliku prijetnju za budućnost. *U biti se radi o tome da li će iznad vlasti stajati pravni okvir koji će vlast ili poštivati ili će taj okvir ignorirati. U potonjem slučaju imamo kretanje prema totalitarizmu* (Beker, 1996: 143). Životinjski likovi zapravo naglašavaju bijeg od realnog života u *Životinjskoj farmi*; oni izražavaju težnju da se djelo ne poveže s bilo kojom zbiljskom fabulom, odnosno s bilo kojim stvarnim zbivanjem. Orwell tvrdi da *Životinjska farma* nema mobilizacijsku poruku, nego da poziva na razmišljanje o stupnju pripremljenosti svijeta na razarajuće krize i konflikte (Matas, 1979: 7).

Orwell je, prateći situaciju u svijetu, 1944.g. napisao ovaj kratki roman te se našao pred velikim problemom pronalaženja izdavača. Nakon što je odbijen na mnogim mjestima zbog

¹ Josif Staljin bio je poznati ruski diktator i zločinac. Detaljnije o njemu u daljnjem radu.

² poznati njemački političar i nemilosrdni diktator i tiranin koji je bio vođa Nacističke stranke za vrijeme Drugog svjetskog rata. Detaljnije o njemu u nastavku rada.

samog sadržaja djela, nakon više od godine i pol dana (nekoliko dana nakon potpisivanja primirja između SAD-a i Japana o prekidu Drugog svjetskog rata), izlazi *Životinjska farma* koja će podići veliku prašinu na političkoj sceni toga vremena.

Knjiga je sama, iako koncipirana kao alegorija, na najgori mogući način napadala komunizam i sve ostale političke i ideološke pojave koje su išle uz to državno uređenje. Međutim, Orwell nije ostao dužan niti ostalima tako da je u svojoj *maloj basni*, kako ju je sam nazivao, spomenuo u lošem kontekstu i ostala svjetska politička uređenja kao i ideologije koje idu uz njih.

5. Preko utopije do totalitarizma

5. 1. Utopijsko shvaćanje svijeta

Utopija je izraz kojim se označuje neka neostvariva zamisao, sanjarija; težnja da se prevlada neka aktualna zbilja i da se izgradi nova, idealno zamišljena realnost. Pojam utopija može podrazumijevati dva različito sadržajna određenja: grč. *u-topos* = ne mjesto (mjesto koje ne postoji) i grč. *eu-topos* = mjesto sreće i ideala. Taj je izraz postao *sinonim za idealno stanje društvene zajednice u kojemu se ispunjavaju vječne čovječje težnje prema dobru, pravdi i blagostanju* (Šentija i dr., 1982: 422).

Utopijski način razmišljanja ima ponekad i osobinu umjetničkog oblikovanja iskustva, no može se javljati i u sklopu filozofske te znanstvene spoznaje. Od puke ju fantazije odvaja logička veza između stvarnih pojava, uzroka, stanja i zakonitosti. Prema navedenom se može zaključiti da se bilo koji utopijski projekt može shvatiti kao uopćavanje danih elemenata ljudske duhovne i društvene zbilje zbog oblikovanja i stvaranja nove realnosti. *Stoga se razni aspekti utopijskog javljaju kao sastavni dio pojedinih etičkih doktrina o sreći, umjetničkih vizija budućnosti čovjeka, političkih teorija o savršenom društvu ili čak znanstvenog prognoziranja budućeg svijeta* (Šentija i dr., 1982: 422).

Ako se osvrnemo na povijest i sve promjene koje su se događale tijekom ljudske povijesti, jasno je da su se mnoge političke ideje samostalno nazivale utopijom. Tako je ukidanje robovlasničkog društva i prelazak u feudalno smatrano utopijom. Nestanak monarhija i uspostava parlamentarne demokracije je također smatrano utopijom. Može se čak reći da je svaka promjena dominantnog stanja i uspostava novih vrijednosti smatrana utopijom, barem do trenutka kada bi se dogodila.

Najstariji se oblici utopije mogu prepoznati već u mitskim predodžbama o sretnome društvu, kao što je npr. u drevnim mitovima o *zlatnom dobu* ili u kršćanskom viđenju Čovjeka prije nego što je protjeran iz raja.

Još su u staroj antici tadašnji slavni i cijenjeni filozofi smatrali da je idealizirana društvena harmonija samo jedan oblik sretne primitivne zajednice za koju se može tvrditi da je zajednica svinja te su prema tome osmislili sasvim drukčiju i teorijsku i emocionalnu osnovu

utopije. Oni državni sustav nisu zamislili kao sustav jednakosti, već kao racionalan odnos između različitih društvenih funkcija što ih određeni staleži vrše prema njihovim prirodnim predispozicijama. Ugledajući se na Platona i ostali su mislioci u većini dijelili njegovu filozofsku ideju da država ima tri staleža (prema njegovom konceptu trodijelne ljudske duše): radnici/proizvođači koji odgovaraju požudnosti kao konstitutivnom dijelu duše; čuvari (srednji stalež) odgovaraju srčanosti i vladari (upraviteljski stalež) odgovaraju razumnosti.

Na takav se način utopijski element zasniva na koncepciji uma po kojoj svakome čovjeku pripada ono mjesto u društvu koje zaslužuje prema svojim sposobnostima. Tako i vlast treba pripasti onima koji imaju najviše vrline i sposobnosti, onima koji posjeduju visoku razinu razumnosti – filozofima.

Upravo je ovakav ustroj vlasti prikazao George Orwell u svojoj *Životinjskoj farmi*. Iz početka savršeno zamišljeni utopijski život na farmi po kojemu svaka životinja, nakon progona najvećeg neprijatelja Čovjeka, ima jednaka prava i slobodu pretvorio se u krvavi totalitaristički režim kojeg krase slogan: *Sve su životinje jednake, ali su neke životinje jednakije od drugih* (Orwell, 1979: 104). U ovome se djelu može jasno iščitati i obrazložiti pojam *distopije* o čemu će biti riječ u daljnjem radu.

Prema riječima Hrvoja Jurića koje je iznio u svojem članku³, postoji *početak kraja utopije* koji događa se s uobličavanjem i intenziviranjem anti-utopijske kritike, koja je utopiju, utopijsku ideju, utopijsku orijentaciju, utopijsko mišljenje i dr. podvrgnula kritici, vezujući je s kritikom totalitarnih režima koji su se deklarirali kao marksistički, a time, u određenom smislu, i kao realizacije jedne utopijske ideje. To znači da početak kraja utopije možemo smjestiti u fatalno povezivanje utopijskoga mišljenja i revolucionarnih državnih tvorevina koje se mogu povezati s vladavinom Lenjina, Staljina i druge slične *provoditelje* utopijskog ideala. Cijenu je tog pogrešnog povezivanja platila utopijska misao u cjelini, ma koliko i sama bila kritična prema takvim režimima.

³ Jurić, Hrvoje, *Utopija – anti-utopija – post-utopija – utopija, Ili: utopija, filozofija i društveni život* <http://www.stocitas.org/hrvoje%20o%20utopiji.htm> (30. 05. 2012.)

5. 2. Utopija modernog doba

Pojam utopije se može shvatiti ne samo kao bijeg iz realnog svijeta već i kao određena kritika stvarnosti te stvara poticaj zahtjevima za društvenom preobrazbom. Dok s druge strane, utopizam često prikazuje kako nijedno društvo ne može u potpunosti ostvariti ljudske mogućnosti, a da ujedno ne bude samo prevladavano od nekog novog društva.

Današnje moderne utopije često predstavljaju pokušaj razvijanja hipotetičkih sociologija, antropologija i dr. znanstvenih grana koje u svoje središte istraživanja postavljaju upravo čovjeka i njegov život. Kroz pojavu ovakvih vrsta utopija mogu se *oslikati* njihovi doprinosi sveopćoj analizi današnjeg društva i alternativni društvenog razvoja.

Veza koja postoji između utopije i zbilje ne može se svesti samo na jednosmjernu vezu odraza. *U građanskoj utopijskoj književnosti dominiraju ideje o slobodi, jednakosti i bratstvu kao osnovnim agensima društvene zajednice u budućnosti* (Šentija i dr., 1982: 423). Na taj je način u utopijskom mišljenju izražen optimizam u fiktivni budući svijet, tj. realizacija ideala građanskog društva.

Prema riječima Hrvoja Jurića utopijsko mišljenje je mišljenje koje je od izuzetne važnosti za budućnost, ali utopijsko mišljenje prvenstveno znači smisao koji pridajemo svojim današnjim postupcima. U tome on prepoznaje pravu funkciju utopije, bez obzira na različite izraze koje će ona postići u onome što nazivamo društvenim životom.

Misliti utopijski znači misliti iz zbilje, ali u mogućnosti *ciljanja* iznad nje.; misliti s otporom, ne mireći se s postojećim.

5. 3. Distopija

Često se u literaturu pojavljuju pojmovi bliski pojmu utopiji, kao na primjer: *antiutopija*, *kakotopija* i *distopija*.

Antiutopija označava otpor protiv utopije te podržavanje stavova da je utopija nepotrebna i u svakome smislu suvišna. Antiutopiju se može smatrati i nekom vrstom pesimistički intonirane utopije koja izražava nepovjerenje u pozitivnu budućnost.

Kakotopija (grč. *kako* – zao, loš; *topos* – mjesto) označava ružno mjesto u kojemu nema ničega lijepog i dobrog; mjesto u kojemu nema sreće niti slobode.

Pojam koji se vrlo često može čuti u zadnje vrijeme u književnim djelima, književnim teorijama te sve više u svijetu medija (novine, televizija, internet) je pojam *distopija*.

Distopija (lat. prefiks *dis-* označava različito i lošije od normalnog, uobičajenog ili onog u većini) je fikcionalno društvo koje predstavlja antitezu utopije. Karakterizira ga ugnjetavajuća i diktatorska društvena kontrola, kao kod autoritarnih ili totalitarnih režima. Često se naziva još i *negativnom utopijom* jer prikazuje svijet koji je gori od našeg, postojećeg. Odnosi se na pojam društva koje se razvija u negativnom okruženju, suprotnom od već spomenutog utopijskog svijeta. U takvim društvenim uvjetima nedostaje svaki oblik ljudske slobode; međuljudska komunikacija i podnošljivost je svedena do minimuma što ujedno dovodi i do gubitka samopoštovanja, a zatim slijedi i gubitak vlastitog identiteta. Odras takvog društvenog ustroja vidljiv je i u još nekim karakteristikama:

- *vanjski sloj* utopijskog društva koje na prvi pogled odaje savršenu sliku zajednice, dok se ispod površine skriva siromaštvo, glad, neslaganje i nejednakost;
- stroga klasifikacija društvenih slojeva s nadređenom klasom na vrhu;
- *uživanje* nadređenih u društvenom hedonizmu, dok se u nižim slojevima može prepoznati nedostatak čak i osnovnih ljudskih potreba koje čovjeku omogućuju normalan život;
- nedostatak demokratskih ideala;
- individualnost pojedinca označena kao *ljudsko zlo*;
- strogo kažnjavanje bilo kakvog pokušaja pružanja otpora ili nepoštivanja zakona donesenih od strane nadređenog sloja;
- lažno neprijateljstvo između različitih grupa koje zapravo čine cijelu mrežu diktatorskih i totalitarnih režima i dr.

Oslanjajući se na gore navedeni popis karakteristika distopijskog djelovanja, može se zaključiti da u djelu George Orwella također postoje vrlo slične, ako ne i iste, odrednice koje prikazuju *Životinjsku farmu* u jednom drugom kontekstu koji se poistovjećuje s vremenom totalitarističkog režima i političkog dominiranja.

Metaforizirajući povijesna zbivanja i ukupnu strukturu povijesti, Orwell u *Životinjskoj farmi* ne rekonstruira povijest i politiku toga vremena, već njezine simbole, znakove, ambleme i ideološke strukture.

Sociološki, politički i filozofski odnos prema djelu pokriva značenje romana kao priče o političko-ideologijskoj tiraniji, gdje pobuna životinja protiv gospodina Jonesa postaje parabola o svijetu kao univerzumu političke sile i nasilja, tj. o univerzumu totalitarnih mehanizama vlasti. Farma kao mjesto zbivanja, zapravo, je svojevrsna dramska scena na kojoj se odvija tragična sudbina stvarnih (povijesnih ličnosti) i alegorijskih (životinje) junaka, o čemu će biti riječ u daljnjem radu.

Pojam *distopija* prvi se put pojavio u 20. st. za vrijeme industrijske revolucije kao negativan odgovor i protivljenje razvoju prirodnih znanosti i tehnološkog napretka. Još i danas se može govoriti o distopiji kao pojmu koji se održao i u suvremenom svijetu u kojemu vlast i politika u pojedinim društvima odgovaraju distopijskim karakteristikama.

Hrvoje Jurić u svome članku navodi kako se današnja prisutnost distopije može prepoznati u radnicima koji mjesecima rade bez plaće, seljacima koji se drastično osiromašuju zbog pritiska multinacionalnih tvrtki i mnogih drugih koji se nalaze u takvome potlačenome položaju. No također navodi da ono što današnji čovjek mora činiti kako bi uspio izbjeći distopiju i vratiti se utopijskim idealima je maštati. Smatra da čovjek mora maštati jer na taj način pruža makar imaginarni, ali ipak vlastiti otpor vladajućem društvenom obrascu danas. Na taj način čovjek zadržava svoje pravo na individualnost i što je najvažnije – na vlastitu slobodu.

George Orwell se upravo zbog svog inzistiranja na humanizmu i na ravnopravnosti nalazio u neposrednoj Staljinovoj nemilosti jer je upravo takav način razmišljanja mogao biti motiv socijalnom preobraženju društva. U svojem je romanu *Životinjska farma* jasno iznio neslaganje političkim režimom njegovog vremena jer je strepio za budućnost društva nakon rata, smatrajući da ne zna treba li se društvo više bojati poraza ili pobjede (Matas, 1979: 8).

5. 4. Totalitarizam

Pod izrazom *totalitarizam* se najčešće u enciklopedijama može pronaći sljedeće objašnjenje: *doktrina ili politička praksa koja nalaže potpunu podređenost svih sfera društvenog djelovanja državi, službenoj ideologiji, određenoj političkoj organizaciji, grupi ili pojedincu na vlasti* (Šentija, 1982: 261). Pojam je nastao od novolat. riječi *totalitas* što označuje potpunost, cjelokupnost.

Također se ovaj pojam često upotrebljava u političkoj literaturi kao oznaka za model totalitarne države i ideologije te za razne vrste suvremenih diktatura. Totalitarizam je svoje korijene počeo širiti već u dubokoj prošlosti, za vrijeme života već ranije spomenutog filozofa Platona. Njegova je koncepcija države zamišljena kao idealna institucija koja je realizirana u svakome području života, provodeći ideju općeg dobra.

No najrealniji govoreći o totalitarizmu treba ga se promatrati iz jednog sasvim drukčijeg kuta nego što ga je Platon zamislio. Totalitarizam, ili često u literaturi poznat pod imenom *svevlast*, politički je sustav u kojem je vlast pod kontrolom jedne političke organizacije ili stranke koja ne prepoznaje granice svojih ovlasti. Označuje degenerirani oblik modernog građanskog društva u kojemu pod okolnostima grupne vlasti dolazi do ukidanja pravnog poretka, političke slobode, parlamentarizma, autonomnosti društvenih institucija te do oduzimanja osobnosti (str 261).

Ovakvo državno ustrojstvo nastoji kontrolirati sve aspekte javnog i privatnog života: kulturu, odgoj, umjetnost, pravo, obitelj i život pojedinca te sve dovesti pod funkciju države.

Totalitarni režimi na vlast dolaze najčešće revolucijama, putem državnih ili vojnih udara, nakon vojnih intervencija ili na višestranačkim demokratskim izborima. Dolazi do suzbijanja i ograničavanja slobode govora i tiska. Vlast u totalitarnim državama kontrolira gospodarstvo, slobodu govora; krši osnovna ljudska prava, slobodu medija, slobodu vjeroispovijesti, slobodu umjetnosti i znanosti, slobodu izražavanja koja je potisnuta cenzurom. Vrlo suptilno uskraćuje opću građansku slobodu te pojedincu oduzima prostor za privatnost.

Predstavnici totalitarističke vlasti se najčešće opisuju kao *elitni predstavnici jedinstvene kolektivne društvene volje, koja se također personificira u liku „vođe“* (o.e., 1982: 261). Osobe koje nisu slijedile i prihvaćale uvjete i zakone takvog državnog režima te koje su isticale vlastite stavove i razmišljanja, odmah su osuđene kao državni neprijatelji, a zatim i strogo kažnjene.

Stanovništvo živi u stalnom strahu od novih zakona i diktature, a oni koji se pokušaju suprotstaviti ušutkat će se zatočeništvom ili pak mučenjem.

5. 4. 1. Povijesni nastanak pojma

Pojam *totalitarizam* kao političku moć države smislio je 1923. god. Giovanni Amendola, talijanskog novinara i političara te oštrog protivnika fašizma koji je opisao fašizam u Italiji za vrijeme vladavine Mussolinija kao fundamentalno drugačije diktature od uobičajenih. Među filozofima ovaj je pojam opisan kao pozitivan te je počeo stvarati sve više sljedbenika i obožavatelja te ideologije. Država je promovirala *totalno predstavljanje nacije i totalno vodstvo prema ciljevima nacije* te je imala neograničenu moć nad većinom građana. Prema Benitu Mussoliniju, totalitarizam politizira sve duhovno i ljudsko: *Sve u državi, ništa izvan države, ništa protiv države.*

6. Alegorija

6. 1. Objašnjenje pojma

Pojam *alegorija* dolazi od grčke riječi *állos* (različiti) i *agoreúō* (govoriti) te se najčešće objašnjava kao *produžena metafora, tj. kao upotreba riječi u prenesenom smislu* (Solar, 1996: 80). Pravi se smisao u pravilu otkriva tek kada se određene pjesničke slike ili pojmove zamijeni odgovarajućima te se na taj način otkriva o čemu se zapravo riječ, tj. pravi smisao. Njezina je osnovna funkcija sakriti pravo značenje koje je potrebno otkriti dubljim istraživanjem i promišljanjem teksta.

6. 2. Alegorijska trostrukost

Andrea Zlatar u svojem članku *Alegorija: figura, tumačenje, vrsta* navodi kako se pojam alegorija može rasporediti na tri područja: *alegorija kao figura, alegorija kao tumačenje i alegorija kao vrsta*. Ta je trostrukost posljedica troslojne povijesti u kojoj su *dva osnovna kraka (struktura/interpretacija) kronologijski supostojeća u tradiciji, iako vremensko pravo prvenstva pripada alegoriji kao tumačenju, skrivenom pod drugim nazivom (uponioia)* (Benčić, Fališevac, 1995: 265).

6. 2. 1. Alegorija kao figura

Riječ alegorija javlja se u helenističkome razdoblju, a njezina se uporaba pripisuje Demetriju i njegovom tekstu *De elocutione*. U tome se tekstu alegorija upotrebljava u retoričkom značenju, *kao trop koji znači nešto drugo od onoga što je rečeno* (Benčić, Fališevac, 1995: 266). Međutim, u hermeneutičkome je značenju prvi ovaj pojam upotrijebio sofist Aplonije.

Srednjovjekovna je književna teorija smatrala da se alegorija veže uz uzvišeni i uglađeni stil, a svakako ju se treba izbjegavati u jednostavnome stilu jer tada gubi svoju vrijednost i moć

shvaćanja pravoga smisla teksta. Prema tome se može zaključiti da pojam alegorije kao figure s vremenom nije mogao potpuno zadovoljavati potrebe književnosti toga vremena te je došlo do *prostornog* širenja od riječi na rečenicu ili ulomak teksta.

6. 2. 2. Alegorija kao tumačenje

Andrea Zlatar tvrdi da se u tradiciji riječ alegorija kao tumačenje pojavljuje tek u prvome stoljeću prije naše ere. Iznenadujuće je na koji je način riječ alegorija uspjela u nadolazećim stoljećima opstati i to tako da je uspješno pokrivala oba područja sagledavanja teksta: kao *ono što je napisano* i kao *ono što se čita*. *Čitanje i razumijevanje mora biti vođeno pravilima, inače se izlažemo pogibelji loše beskonačnosti, kruga neprestanog naknadnog tumačenja nad tumačenjem* (Benčić, Fališevac, 1995: 270).

U srednjem su vijeku stvorene četiri razine tumačenja alegorije:

- 1.) doslovno/povijesno (ono što se doista dogodilo);
- 2.) moralno/tropološko (tumačenje kroz etičke formule);
- 3.) mističko/tiploško (Crkva i Krist);
- 4.) anagogijsko/eshatološko (tumačenje *posljednjih* stvari).

Prema takvim četverostrukim razinama tumačenja pojam alegorije dobiva posebno značenje; nije samo jednostavna oznaka za preneseno duhovno značenje, već predstavlja njegov prvi smisao. Može se reći da alegorija čini korak ovostranog u onostrano, iz konkretnog u apstraktono, iz povijesnog u vječno te na taj način ostvaruje jedan vrlo mističan čin razumijevanja teksta (Benčić, Fališevac, 1995: 270).

U srednjem je vijeku nastala potreba da se poimanje alegorije kategorijski odvoji od retoričkog pojma alegorija te su iz tog razloga stvorene sintagme *allegoria in verbis* (alegorija u riječima) i *allegoria in factis* (alegorija u djelima).

Allegoria in verbis u potpunosti funkcionira kao metaforičko načelo sličnosti u prostoru pjesničke fikcije te ona nema povijesnu dimenziju, već je izvanvremenska. Dok *allegoria in*

verbis ne sadrži određeni povijesni trenutak, *allegoria in factis* se upravo koristi nekim stvarnim povijesnim događajem kao simbolom jednog drugog događaja. U strukturi naše povijesti pojam *allegoria in factis* zauzima značajno mjesto zbog njezina strukturnog elementa narativnosti, *zbog toga što se u fakturu alegorije uvode događaji (a svaki od njih nosi svoju priču) na mjesto statičnih znakovnih elemenata* (Benčić, Fališevac, 1995: 272).

Promatrajući koncepciju i strukturu Orwellove basne *Životinjska farma*, može ju se svrstati u sintagmu alegorije u djelu jer na neki način, kroz život jedne zajednice životinja i njihovih svakidašnjih problema, oživljava povijesne ratne događaje i sveopća stanja u državi toga vremena koja su obilježila i utvrdila autorovo političko razmišljanje. Orwell je u svojoj poznatoj izjavi: „*svaki redak ozbiljnoga rada koji sam napisao od 1936. bio je napisan neposredno ili posredno, protiv totalitarizma, a za demokratski socijalizam kako sam ga shvaćao*“ (Orwell, 1979: 5) jasno izrazio svoje negativno mišljenje o komunističkome državnom uređenju i ostalim političkim i ideološkim pojavama koje su pratile i podržavale takvu vrstu državnog ustrojstva.

6. 2. 3. Alegorija kao književna vrsta

Nastanak se alegorije kao književne vrste povezuje s četvrtim stoljećem, a njezin je daljnji i cjelokupni razvoj obilježen dominantnom temom odnosa ljudske duše i svemira, tj. psihičkih i kozmičkih obilježja. Prudencijevo djelo *Psychomachia* predstavlja prvu čvrsto oblikovanu alegoriju čija je konstrukcija zasnovana na figuralnoj metodi biblijske egzegeze (Benčić, Fališevac, 1995: 273). U njegovom se djelu pojavljuje i tema slavne bitke između personificiranih apstraktnih pojava koja je bitno utjecala na razumijevanje književnih tekstova srednjega vijeka. Proces personifikacije⁴ se ne sastoji u tome da neku osobnost učini apstraktnom, nego stvara fikcionalnu osobnost nekoj apstrakciji. U *Životinjskoj farmi* su glavni likovi personificirane životinje koje ne samo da govore, hodaju i razmišljaju poput čovjeka, već i metaforično uobličuju neke od poznatih svjetskih ličnosti o čemu će biti riječ u daljnjem radu.

⁴ Personifikacija je osobita vrsta metafore u kojoj se stvarima, prirodnim pojavama, apstraktnim predmetima, životinjama ili biljkama daju ljudske osobine (Solar, 1996: 78)

Problem određenja, tj. ograničenja pojma alegorije vrlo je zanimljiv i važan jer se upravo prema njemu zacrtava i smjer kojim će ići oblikovanje alegorije kao književne vrste. U današnje je vrijeme nemoguće alegoriju razgraničiti na samo jednu književnu vrstu te se ona može razviti u bilo kojoj od književnih vrsta, kao na primjer u poslovicama, zagonetkama, satirama, pastoralama, parodijama i slično. Alegoriji su potrebni narativni ili deskriptivni uvjeti, da se ono o čemu se pripovijeda čitatelju može shvatiti na doslovnoj ili prenesenoj razini.

6. 3. Politička alegorija

George Orwell bio je pisac koji je vrlo dobro poznao svjetsku politiku i događanja koja su izazvana političkim utjecajem onoga vremena te njegova djela čine odraz tada trenutnih političkih i nacionalnih događanja, ali odraz koji je ipak sve to prikazivao na drukčiji način. Dok se *Životinjska farma* najčešće interpretira kao otvorena kritika staljinizma i komunizma, Gligo u svojem članku iznosi sasvim drukčiji stav o tome. Gligo smatra da je političko angažiranje u djelu *Životinjska farma* vrlo naivno i bezopasno i da se ne može shvatiti kao jedna ozbiljna, tematski razrađena *politička alegorija* te da ju je bolje čitati kao bajku ili basnu jer je na taj način literarno uspješnija (Teka, 1974: 1483 - 1485).

Ne postoji precizna definicija političke alegorije, no može se reći da je to određena vrsta alegorijskog pripovijedanja u kojemu likovi, figure, pojave i slično predstavljaju prepoznatljive simbole neke političke ideje, obilježja i događaje ili čak cijele političke i državne organizacije. Svrha se političke alegorije najčešće očituje u čitateljevom razumijevanju djela i u postizanju određene reakcije čitatelja. Ključ razumijevanja ovakve vrste djela leži u signalima koje autor šalje čitatelju, a koje služe kao upute za čitanje djela u jednome drukčijem, odnosno prenesenome značenju.

Orwell je u svojoj *Životinjskoj farmi* alegorizirao ne samo likove već i prostor, radnju i događaje. Farma gospodina Jonesa predstavlja državu Rusiju i državno uređenje s određenim zakonima i pravilima koji određuju život i ponašanje njezinih stanovnika. Nezadovoljstvo životinja na farmi, koje je rezultiralo pobunom protiv čovjeka i njegovog režima, Orwell je metaforički prikazao tzv. Oktobarsku (Listopadsku) revoluciju koja je izbila u Rusiji za vrijeme Prvog svjetskog rata i koja je dovela do raspada Ruskog Carstva i stvaranja Saveza Socijalističkih Sovjetskih Republika (SSSR). Slično situaciji koja je opisana na farmi, mnogi su ljudi, kao i životinje na farmi, na samome početku revolucije dijelili mišljenje da će uništenje represivnog režima dovesti do kretanja u bolju i sretniju budućnost, no ubrzo su se sav uloženi trud i nade pokazale pukom iluzijom. Nakon osnivanja isključivo životinjske vlasti bez ikakvog kontakta s ljudskom rukom, ubrzo je došlo do izdaje idealističkih revolucionarnih ciljeva i ponovno je zavladao totalitaristička vlast pod vodstvom izdajica svinja.

U djelu je pojam vlasti metaforiziran u imenici *Čovjek* koju je Orwell odlučio istaknuti velikim početnim slovom. Pojam vlasti se može definirati kao uređenje u kojemu se određene

osobe pokoravaju naredbi određenog sadržaja te je prema tome jasno da bilo koji oblik vlasti posjeduje veliku moć upravljanja svime što joj je podređeno. Iz toga su se razloga stanovnici farme odlučili zajedničkim snagama riješiti Čovjeka, tj. vlasti koja im je zagorčavala život i svakidašnji rad:

Zašto onda i dalje živimo u ovim bijednim uvjetima? Zato, što nam gotovo sav proizvod našeg rada ukradu ljudska bića. To je bit svih naših problema. Sabrana je u jednoj riječi – Čovjek! Čovjek je jedini stvarni neprijatelj kojeg imamo. Uklonite Čovjeka, i osnovni uzrok gladi i pretjeranog rada bit će ukinut zauvijek (Orwell, 1979: 8).

Ideologija jedinstva i ravnopravnosti bez podjele na staleže usustavila je silan otpor protiv ljudske vladavine koja se nipošto ne smije vratiti u prvotni položaj i ponovno zavladata animalnim svijetom:

Čovjek gleda jedino svoje interese. Zato neka među nama životinjama vlada savršeno jedinstvo i savršeno drugarstvo u borbi. Svi ljudi su neprijatelji. Sve životinje su drugovi (Orwell, 1979: 10).

Promatrajući Orwellovu *Životinjsku farmu* iz perspektive političke alegorije koja oživljava povijesne događaje i političke odnose određenog povijesnog trenutka, može se zaključiti da se ista problemska tematika pojavljuje i u današnje vrijeme. Politička vlast u mnogim slučajevima stvara određene simptome nemoćnosti i podređenosti, ali i straha od gubljenja vlastitog identiteta i smisla. U moderno doba politika sve više omogućuje kontrolu nad tuđim životima i sudbinama, bez ikakve mogućnosti pružanja otpora pa se postavlja pitanje: je li pisac George Orwell pri pisanju *Životinjske farme* već tada mogao predvidjeti političko stanje kakvo je danas nametnuto i vrijedi li i u današnje vrijeme poznata, već gore spomenuta rečenica:

Sve su životinje jednake, ali su neke životinje jednakije od drugih (Orwell, 1979: 104).

7. Analiza likova

U daljnjem će radu biti prikazana karakterizacija likova *Životinjska farma* i to prema narativnim figurama Gaje Peleša koje je iznio u svojoj knjizi *Tumačenje romana*.

7. 1. Narativne figure

Gajo Peleš tvrdi da kategorija *narativna figura* omogućuje da se teme ili tematske jedinice drugačije imenuju i da se rasporede po vrstama, odnosno semantičkoj razini kojoj pripadaju (Peleš, str. 228). Zaključuje da postoje tri vrste narativnih figura: *osobnosti*, *skupnosti* i *opstojanja*, koje čine značenjski ustroj romana. Peleš ih pobliže imenuje upotrebljavajući izvedenice složene od prvog članka *psih-* (označuje osobnost), *soci-* (skupnost) i *ont-* (opstojanje), dodajući im drugi članak *-em*, dobiven od izričaja *semem*. Tako nastaju složenice *psihem*, *sociem* i *ontem* koje će poslužiti kao izričaji jezgri i atributa. Tako razlikujemo tri vrste narativnih figura:

- *psihemsku*,
- *sociemsku*,
- *ontemsku*.

7. 1. 1. Psihemska narativna figura

Psihemska je narativna figura jednaka psihološkoj karakterizaciji lika. Peleš tvrdi kako roman obično ima izrazito razgraničenu psihemsku narativnu figuru i to ne samo kad je riječ o glavnom liku (junaku), nego i o drugim osobnostima toga pripovjednog svijeta (Peleš, str. 236). Već od same jezgre, ponajčešće osobnog imena, pa do svojstava koja čine njezin semantički snop, psihemska narativna figura ima u svojoj dominantni attribute osobnosti. Većinom je ime ona dominantna koja određuje tu figuru; ona je instrument razmjene koji dopušta zamjenu nominalne jedinice skupom određenih značajki.

7. 1. 2. Sociemska narativna figura

Sociemska narativna figura uključuje dio semantičkog polja ili svojstava nekoliko psihemskih figura, tj. ona je skup psihemskih figura. Jezgra semantičkog polja u ovoj figuri ime je neke skupine. Lik se povezuje sa skupinom i navodi se šire njihovo okruženje, ali nije razrađena semantička povezanost naznačenih entiteta pripovjednog svijeta (Peleš, 1999: 244). U skupinu su uvršteni likove te materijalni i kulturni predmeti. Pomoću sociemske figure razaznaje se bogata riznica društvenih pojedinačnosti i predstavlja se socijalna slika lika i njegovog društvenog okruženja.

7. 1. 3. Ontemska narativna figura

Peleš smatra da je *ontemska* narativna figura najviša semantička razina pripovjednog teksta. Ontemska figura uključuje sociemsku i psihemsku narativnu figuru. *Ono što se u suvremenoj tematologiji naziva općom temom djela ili „konkretnom univerzalijom“, ja ovdje imenujem ontemskom narativnom figurom. Atributi psihemske i sociemske razine ulaze u značenjsko polje ontemske figure i tako neke značenjske jedinice dviju nižih ravni dijele svoje sastavnice s ontemskom figurom* (Peleš, 1999: 254). Prema navedenom je vidljivo da ontemska narativna figura prikazuje ono što određuje nečiju bit, nečije postojanje. Na profiliranje likova mogu također utjecati i vrijeme i prostor.

7. 2. Stari Major

Lik Starog Majora pojavljuje se samo na početku djela kao najstarija svinja na farmi koja je zbog mudrosti i pravednosti uživao veliki ugleda na farmi. Njegove se psihemske figure očituju već u njegovom veličanstvenom izgledu koji ga je dodatno činio posebno uzvišenom i posebnom životinjom, tj. svinjom:

Bilo mu je dvanaest godina i u posljednje se vrijeme prilično ugojio, ali je usprkos činjenici što mu očnjaci nikada nisu bili podsjećeni, još uvijek imao izgled veličanstvene svinje, mudra i dobroćudna izgleda (Orwell, 1979: 6).

Peleš u svojoj knjizi navodi kako se već kroz opis izgleda lika mogu prepoznati neke njegove karakteristike pa se može zaključiti da je Orwell liku Starog Majora pridodao pozitivna fizička obilježja koja se uklapaju s njegov moralnim osobinama. Očituje ga vrlo visoka razina inteligencije i razumnosti koja ga je upravo i dovela do vrhovnog vodstva farme. Ostale su životinje vrlo rado slušale njegove savjete i upute te je bio vrlo omiljena životinja na farmi.

Stari Major (tako su ga oduvijek zvali, premda je bio izlagan pod imenom Willingdonski ljepotan) imao je na farmi takav ugled da su svi bili spremni izgubiti jedan sat sna kako bi čuli što im je imao za reći (Orwell, 1979: 5).

Major je, gledajući sa stajališta sociemske narativne figure, pripadao skupini svinja – prema svome prirodnom položaju, ali i prema stupnju inteligencije koja je vrlo poznata činjenica ne samo na farmi već i šire. No ono što ovaj lik čini posebnim je njegova hrabrost i ustrajnost koju jasno iskazuje svojim govorom na početku djela. Major iskazuje silno nezadovoljstvo života na farmi te svojim svečanim govorom potiče ostale životinje na farmi na pobunu protiv ljudi i njihovog sadističkog ponašanja prema svim animalnim stanovnicima farme.

Kroz lik Starog Majora Orwell utjelovljuje povijesnu osobu, ruskog revolucionara, državnika i filozofa Vladimira Iljiča Lenjina. Lenjin je bio predvodnik Oktobarske revolucije 1917. godine u Rusiji; zatim osnivač prve Komunističke partije te utemeljitelj Ruske Socijalističke Federativne Sovjetske Republike i Sovjetskog Saveza. Lenjin je svoje političko mišljenje temeljio na idejama Karla Marxa ⁵koji je iznio mnoge teorije i kritike socijalizma i

⁵ utjecajan njemački filozof, ekonomist, revolucionar te utemeljitelj Međunarodne udruge radnika

komunizma. Upravo motiv pozivanja na pobunu u Životinjskoj farmi, povezuje lik Starog Majora s revolucionarom Lenjinom koji je kroz *udar* Oktobarske revolucije ostvario svoje političke ideje i interese koje će poboljšati opće životne uvjete radničke klase kroz postupne društvene reforme, nadajući se dosljednoj ljudskoj ravnopravnosti i jednakosti te boljoj budućnosti u vlastitoj domovini – kako za tadašnje, tako i za buduće generacije:

Pobuna! Ja, doduše, ne znam kada će doći do pobune, to može biti za tjedan dana ili za stotinu godina, ali znam, pouzdano, kao što vidim ovu slamu pod svojim nogama, da će pravda prije ili kasnije slaviti pobjedu. Razmislite, o svom životu i o ovome što sam vam rekao. I, a to je najvažnije, prenesite moju poruku onima koji dolaze poslije vas, kako bi se buduće generacije borile do konačne pobjede (Orwell, 1979: 10).

Personificirani lik Majora kroz metaforičnu povezanost s ruskim državnikom, ostvaruje alegorični kontakt s povijesnim prostorom i vremenom lenjinizma, što je odraz ontemske narativne figure koja je, kako je već gore navedeno, na jednoj imaginarnoj razini znatno utjecala na razvoj samoga lika u djelu.

Stari Major svojim pozivom na pobunu protiv tiranije čovjeka, na borbu za prava i jednakost želi ostvariti svoj san o *zlatnom dobu*, o slobodi svih životinja na farmi. No ono što je trebala biti jedna savršena zamisao i oslobodilačka ideja, postala je upravo samo još jedan san o ideologiji jedinstva i ravnopravnosti, kao što je na kraju morao prihvatiti i sam Lenjin.

Nakon smrti Staroga Majora, ostale su životinje krenule u realizaciju njegove ideja za oslobođenjem od neprijatelja Čovjeka, no ponovnom dominacijom svinja nad ostalim životinjama dovela je do urušavanja Majorovog zamišljenog idealizma. Kroz lik Starog Majora Orwell prikazuje svoj zaključak o tome da niti jedno društvo nije savršeno; niti jedno socijalističko ustrojstvo ne može do kraja opstati te da se ne može izbjeći zla prevlast kapitalizma i diktature.

7. 3. Napoleon

Jedan od vrlo negativnih i izrazito zlobnih likova *Životinjske farme* je svinja Napoleon. Nakon smrti Staroga Majora i nakon što je na vrlo lukav način uspio izopćiti i progoniti Majorovog nasljednika Snowballa, s izrazitom radošću prihvaća položaj vrhovnog zapovjednika i mislioca farme. Sa svojom odlučnom snagom nagovaranja i prisvajanja istomišljenika (ili onih koji će to tek postati), u vrlo kratkom vremenskome roku uspijeva ovladati čitavom farmom i svime što se na njoj nalazi. Kao vrlo mlada i pametna svinja, svojom slatkorječivošću i dvoličnošću nastoji okrenuti situaciju u kojoj se farma nakon konačnog progona Gospodina Jonesa u svoju korist te stvoriti iluziju o zajedništvu i prijateljstvu svih životinja na farmi.

Već je prije rečeno da jednu od osnovnih dominantni psihemske figure čini ime lika, što se može u slučaju lika Napoleona svakako utvrditi. Naime, samo ime Napoleon odnosi se na svjetski poznatog francuskog diktatora Napoleona Bonapartea koji je poznat po svojim krvavim pohodima u 18. st. i koji je sam sebe proglasio francuskim carem 1804. god. Iako se može prepoznati očita sličnost lika Napoleona s francuskim vojskovođom i diktatorom, Orwell je zapravo u ovome svom liku utjelovio osobu koju je smatrao najvećim neprijateljem države Rusije, nemilosrdnim tiraninom te ujedno najvećom političkom prijetnjom – Staljin.

Josif Staljin (pravo ime na gruzijski je Besarion Džugašvili) bio je poznati sovjetski političar i zločinac, nasljednik Vladimira Lenjina, koji je svojom *politikom zastrašivanja, progona, manipulacije i strahovite odmazde, od Sovjetskog Saveza i čitave njegove nacije stvorio iskompleksiranu i shizofreničnu državu* (o.e., 1982: 648). Svojom je tiranijom, upravo kao što je i prikazano u liku svinje Napoleona, učvrstio neprobojnu diktaturu i zakone kojih su se morali pridržavati svi pa čak i oni koji nisu bili njegovi istomišljenici. Svaki se otpor ili izdaja na farmi, kao i za vrijeme Staljinove diktature, teško kažnjavala i to najčešće smrtnom presudom:

To su bila ona ista četiri krmka koja su protestirala kad je Napoleon ukinuo nedjeljne sjednice. bez ikakvog daljnjeg poticanja priznali su da su bili u tajnoj vezi sa Snowballom od kada je protjeran, da su sudjelovali s njim u rušenju vjetrenjače i da su se dogovorili da Životinjsku farmu predaju gospodinu Fredericku. Kad su krmci završili svoje priznanje, psi im odmah pregrizoše grkljane, a Napoleon strašnim glasom zatraži da svaka životinja koja nešto krije sada to i prizna (Orwell, 1979: 67).

Osim povezanosti lika Napoleona s negativcem Staljinom, Orwell je također iskoristio ovaj lik kako bi metaforički utjelovio jednog od najvećih zločinaca i diktatora svih vremena Adolfa Hitlera. Jasan pokazatelj tomu je psihem imena, tj. u ovome slučaju Napoleonovog nadimka *Vođa* koji je sam sebi osmislio i naredio da ga se obavezno tako oslovljava. Pojam *vođa* se u njemačkom jeziku označava riječju *Führer* što je bio poznati Hitlerov nadimak i titula kojom su mu se obraćali njegove sljedbenici, ali i svi ostali koji su se ikad našli u njegovoj nazočnosti. Orwell je svome liku odlučio priskrbiti upravo taj nadimak kako bi u prenesenom značenju prikazao vlastiti negativan stav o pojavi hitlerizma i svega što nalikuje na takvu vrstu totalitarnog državnog uređenja:

O Napoleonu se nije više govorilo jednostavno kao o „Napoleonu“. Svi su mu se obraćali na svečan način, kao „naš Vođa“, drug Napoelon“, a svinje su uživale u izmišljanju titula – poput Otac svih životinja, Užas čovječanstva, Zaštitnik ovčjeg tora, Prijatelj Pačića, i tome slično (Orwell, 1979: 73).

Sociemska se narativna figura u ovome liku očituju u njegovom odnosu s drugim životinjama, posebno njegovom srodnom skupinom svinja. Likovi ostalih svinja kao što je njegov najveći pomagač Squealer, predstavljaju njegove vjerne sljedbenike i glasnogovornike koji pomoću Napoleonovih lukavih i licemjernih odluka i ideja vrše *ispiranje mozgova* ostalih životinja na farmi kako bi ih pridobili na svoju stranu. Svinje uživaju u hedonističkim uvjetima u kući bivšeg vlasnika farme Jonesa, dok ostale životinje stradavaju od preteškog tjelesnog rada i nedostatka hrane te osnovnih životnih potreba.

Napoleon je osmislio jednu čvrstu strukturu totalitarističkog društva koja mu omogućava bezbrižan ostanak na vlasti i na čelu Životinjske farme koja ubrzo gubi svoj ponosni naziv te se vraća u Vlastelinsku farmu i to onoga trenutka kada Napoleon počinje trgovati s ostalim farmama te ponovno uspostavlja pakt s najvećim neprijateljem životinja – čovjekom.

Orwell je na jedan osobiti način predstavio Napoleona kao ljudsku slabost svake revolucije te time potvrdio svoje uvjerenja da niti jedna ideologija ne može potpuno zaživjeti zbog opake i zle ljudske osobnosti.

7. 4. Snowball

George Orwell ovaj je lik okarakterizirao na vrlo sličan način kao i Napoleona. Obje su svinje željele vodstvo u novoj političkoj upravi farme, što je zapravo kontradiktorno ideji o jednakosti između svih i životu bez ičije nadmoći. Iz tog razloga započinje borba između ovih dviju ambicioznih svinja u kojoj Snowball izvlači deblji kraj te se mora povući s mjesta vođe i zauvijek napustiti farmu:

Trčao je kako samo svinja može trčati, ali psi su mu bili za petama. Iznenada se okliznu, i činilo se da će ga stići. Ali se podiže i potrča brže nego ikada. Psi mu se, međutim, ponovo približiše. Jedan škljocnu čeljustima pokušavajući ga dohvatiti za rep, ali Snowball izmaknu u pravi čas, a zatim prikupi svu svoju snagu i svega nekoliko centimetara ispred gonitelja kliznu kroz rupu u živici da ga više nikad ne vide (Orwell, 1979: 44).

Orwell kroz lik Snowballa utjelovljuje poznatog boljševičkog i marksističkog teoretičara Lava Trockog. Trocki je bio Staljinov protivnik koji je protjeran u Meksiko gdje je držao govore protiv Staljina. Staljin je, kao i Napoleon, bio svjestan Trockog, tj. Snowballa i opasnosti koja mu prijete ako ga se ne riješi na indirektan način te time ostvari slobodno provođenje vlastite diktature. Snowball je sam sebe smatrao vještim govornikom i boljim vođom od Napoleona, no ipak nije uspio osigurati i zadržati svoje mjesto na vrhu moćne totalitarističke vladavine.

7. 5. Benjamin

Stari magarac Benjamin zapravo je sporedni lik u ovome djelu, no ujedno i vrlo zanimljiv. Benjamin je vrlo inteligentna životinja koja ne govori mnogo, ali zato ima vrlo jasan stav o svemu što se na farmi događa. Svojim je cinizmom i tvrdoglavošću odbijao ostale životinje koje su nerado sudjelovale u razgovoru s njim:

Benjamin je bio najstarija životinja na farmi i imao je najgoru narav. Govorio je rijetko, to bi obično bila kakva cinična primjedba – na primjer, znao je reći da mu je Bog dao rep za tjeranje muha, ali da bi on radije živio i bez repa i bez muha. Od životinja na farmi jedino se on nikada nije smijao. Kada bi ga upitali zašto, odgovorio bi da se nema čemu smijati (Orwell, 1979: 6).

No lik ovog starog gundala krije puno dublje značenje od običnog magarca. Naime, lik magarca Benjamina predstavlja samoga autora djela Georgea Orwella. Orwell je jasno iskazivao svoje veliko nezadovoljstvo prema Staljinu i njegovom državnom uređenju, što se očituju i kroz lik Benjamina koji shvaća ozbiljnost situacije i problema koji se nameće pod Napoleonovim vodstvom i njegovim sve češćim mijenjanjem zakona i pravila Životinjske farme u svoju korist. Benjamin promatrajući sva događanja na farmi zaključuje da su sve te idealističke ideje o ravnopravnosti svih životinja samo iluzije o kojima lažno svjedoči Napoleon i njegova skupina svinja. Pokušavajući ostalim životinjama objasniti ozbiljnost novonastale situacije nailazi na neshvaćenost i nepovjerenje:

„Budale!Budale!“, zaurla Benjamin, propinjući se i topćući svojim malim kopitima po tlu. „Budale! Zar ne vidite što piše na ovim kolima?“ Životinje su na trenutak zastale, a onda se umirile. Muriel poče sricati riječi. Ali Benjamin je gurnu u stranu i usred grobne tišine pročitao: „ Alfred Simmonds, živoder. Klaonica konja. Porizvođač tutkala, Willingdon. Trgovac kožom i koštanim brašnom. Shvaćate li što to znači? Boxera odvođe živoderu!“ (Orwell, 1979: 94).

Može se reći da lik Benjamina također simbolizira dolazak novih generacija koje zaziru od političke podjele na staleže koji su najčešće u nepravednom položaju i koji podliježu nečijoj moći i vlasti. Orwell strahuje za budućnost svijeta u kojima bi totalitarni režimi mogli ljudima oduzeti identitet i stvoriti svijet u kojemu su svi jednaki, ali su neki jednakiji od drugih.

7. 6. Boxer

Orwell je konja Boxer opisao u vrlo pozitivnom prikazu. Boxer je najvrjednija životinja na farmi kojoj niti jedna vrsta fizičkog rada ne predstavlja problem. Svojim visokim stasom, nemjerljivom snagom i izdržljivošću uspijeva nadmašiti sva poslovna i radna očekivanja koja su životinjama bila nametnuta od strne vrhovnih predstavnika, tj. svinja. Boxer je također vrlo omiljen među svim vrstama stanovnika na farmi koji su ga najvećoj mjeri smatrale pomalo priglupom, ali zato vrlo poštenom i brižnom životinjom:

Boxer je pak bio ogroman konj, visok preko sto osamdeset centimetara i snažan kao dva prosječna konja. Bijela pruga iznad njuške davala mu je ponešto priglup izgled: i zaista, njegova inteligencija nije bila prvorazredna, ali su ga svi poštivali zbog čvrstog karaktera i silne radne snage (Orwell, 1979: 6).

Boxerova se sociemska figura očituje kroz odnos s drugim životinjama koje su ga, kako je već i rečeno, vrlo poštivale i cijenile njegovu upornost i radnu snagu. Poseban je odnos ostvario s magarcem Benjaminom s kojim je jedino on mogao stvoriti neku posebnu vrstu prijateljstva, upravo iz razloga što su se obojica s vremenom počela pribojavati što će se s njima i s čitavom farmom u budućnosti dogoditi.

Orwell je likom Boxera predstavio neškolovanu radničku klasu ruskoga društva koja je bila potpuno podređena Staljinu i iskorištavana za postizanje što bolje ekonomske situacije i veće nacionalne zarade. Također se neobrazovanu radničku klasu smatralo nižim slojem s izrazito niskim stupnjem inteligencije te ju zato nije teško uvjeriti u *dobročudnost* svoga *milostivog* vrhovnog državnog zapovjednika. Boxerova poznata izreka: „*Radit ću više*“ (Orwell, 1979: 45) zvuči vrlo tužno i pomalo ironično jer se druge strane Napoleon i njegovi vjerni sljedbenici prepuštaju svim ugodama koje vlast donosi, od hedonizma do spletkarenja i prevara. Važnost i neophodnost radne je snage prikazana u trenutku kada Boxer izgubi snagu te je u nemogućnosti pomagati u radu na farmi, što dovodi i do naglog opadanja produktivnosti. Boxer je na kraju, kada više nije mogao služiti, poslan u klaonicu. Ovim činom Orwell upućuje na sudbinu nižeg staleža i radničke klase čiji trud i požrtvovnost nikad neće biti dovoljno nagrađeni.

7. 7. Moses

Moses je pripitomljeni gavran koji je zapravo predstavlja sporednu životinju na farmi, budući da nikad ne radi niti sudjeluje u bilo kojim poslovima koji se izvršavaju na farmi. Ostalim je stanovnicima farme bio vrlo antipatičan i nepotreban. Kroz psihem vrlo lukave i dvolične životinja, postao je bio Jonesov miljenik i ujedno njegov vjerni špijun koji je pokušavao manipulirati ostalim životinjama. Svojim je pričama o tajanstvenoj zemlji zvanoj Slatka Gora privukao pažnju ostalih koji su pokazali veliku neodlučnost u tome trebaju li mu iskazati povjerenje ili ne:

Tvrdio je da zna za tajanstvenu zemlju zvanu Slatka Gora , u koju nakon smrti odlaze sve životinje. Ona se nalazi negdje gore, na nebu, malo iznad oblaka, rekao je Moses. U Slatkoj Gori svaki je dan u tjednu nedjelja, svježa djetelina zeleni se čitavu godinu, a po živicama rastu kocke šećera i lanena komina. Životinje su mrzile Mosesa jer je pričao bajke, a nije radio ništa, ali neke su povjerovala u Slatku Goru, i svinje su se morale pomučiti da ih uvjere kako takvo mjesto ne postoji (Orwell, 1979: 17).

Može se zaključiti kako Moses simbolizira Orwellov negativan stav prema Crkvi koju vrlo oštro kritizira. Za njega je Crkva samo instrument diktature koji drži radničku klasu, ali i ostale staleže u lažnome nadanju i doživotnoj ustrajnosti.

Motiv Slatke Gore kao tajanstvene idilične zemlje također stvara metaforičnu povezanost sa samim imenom lika. Naime, Moses (Mojsije) poznati je biblijski lik Staroga Zavjeta koji je židovski narod izveo iz egipatskog ropstva te ih doveo u od Boga obećanu zemlju. Gavran Moses, kroz motiv Slatke Gore, zapravo govorio Raju u koji, prema učenju Crkve, odlaze duše nakon smrti.

8. *Životinjska farma* u ulozi Staljinova političkog svijeta

Kako je već ranije spomenuto, ontenska se narativna figura nekog lika može ostvariti kroz prostor i vrijeme u kojemu se radnja u djelu događa. No također se može ostvariti određena povezanost između određenog razvoja radnje i likova u djelu te međusobnog utjecaja istih koji se ostvaruje, kako na doslovnoj tako i na prenesenoj razini tumačenja djela

Razmatrajući *Životinjska farmu* kroz perspektivu horizontalne alegorije koja uključuje odnos između radnje i aktera doslovne i prenesene razine priče, može se zaključiti da postoji vrlo kompleksan odnos likova i radnje u djelu koji se očituje kroz istinite povijesne događaje i stvarna mjesta.

8. 1. Farma i SSSR

Može se zaključiti kako postoji određeni linearni metaforički odnos između farme kao mjesta radnje i Staljinove države SSSR-a, tj. Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika.

Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika je država koja je nastala 1922. godine na području Carske Rusije i to pod vodstvom Vladimira Lenjina i Komunističke partije. Sastojala se od 15 republika te je bila jedna od vodećih svjetskih sila toga vremena. Krajem dvadesetih godina prošloga stoljeća vodstvo nad SSSR-om preuzeo je Josif Staljin te je tako započela ekspanzija njegove tiranske vladavine koja je obilježila nadolazeće godine. Sve su se države, koje su se nalazile u sklopu Sovjetskog saveza, morale nositi s posljedicama koje je Staljinov režim ostavljao na njihovim ekonomskim i političkim odnosima. Države su svojim ekonomski i industrijskim dobrima služili Savezu, a vrhovni su državnici iskorištavali svoju moć i oduzimali državama i njihovim stanovnicima svaku mogućnost vlastitog razvoja i poboljšanja načina življenja.

Farma Gospodina Jonesa funkcionira na vrlo sličnome principu. Životinjama su podijeljene radne obveze prema njihovim fizičkim i urođenim mogućnostima koje moraju izvršavati prema uputama nadređenoga. Nakon progona Gospodina Jonesa s farme, preuzimajući vodstvo svinja Napoleon uvodi još strože radne mjere koje ostalim životinjama ne dopuštaju bilo kakav propust u proizvodnji. Svaka vrsta životinja ima svoj zadatak: kokoši nesu jaja, krave daju

mlijeka, konji tegle teške stvari, psi čuvaju ovce na ispaši i slično. Svaka životinja pridonosi napretku i razvoju farme osim svinja koje samo izdaju naredbe i uživaju u svim pogodnostima koje im se pružaju. Zakoni koje su svinje odredile se moraju poštivati te ne postoji mogućnost za bilo kakvim protivljenjem Napoleonovim naredbama. Nakon što Napoleon sklapa ponovni poslovni odnos s vlasnicima drugih farmi, životinje moraju udvostručiti svoju radnu snagu kako bi ispunili nemoguće uvjete koji su im postavljeni, dok se uvjeti života na farmi sve više pogoršavaju.

Farma je odraz ne samo SSSR-a i Staljinove totalitarističke vladavine već i svakog današnjeg državnog uređenja u kojemu je radnička klasa samo jedan dio ogromnog političkog monopola koji upravlja ljudskim životima i njihovim postignućima, kako bi na njihovim *leđima* osigurali vlastitu dobit.

8. 2. Farma u okovima staljinizma

Pojam staljinizam se u literaturi najčešće objašnjava kao *skup devijacija socijalist. sistema koji sociolozi i politolozi često izdvajaju kao zaseban društveni oblik, izravno vezan s etatizmom i birokratizmom* (Šentija, 1982: 649). No ono što je ključno je to što u proizvodnim odnosima, kao što je i slučaj odnosa na farmi, ovaj pojam označava potpuno odvajanje funkcije vlasti od rada i radnih obveza te stvaranje društvene moći koja održava kontrolu nad cijelim državnim sustavom.

Uloga lika Napoleona u djelu ima određeno značenje. U djelu je jasno prepoznatljiva podjela na staleže, tj. na dva staleža: nadređeni i radnici. Svinje su postavljene u središte događanja jer su se, kao najpametnije životinje na farmi, odmah izborile za mjesto nadređenog staleža koji vrši kontrolu nad ostalima. Svinja Napoleon se nalazi na samome vrhu te imaginarne piramide te predstavlja jednog od osnovnih pokretača radnje u djelu. Orwell je kroz njegov identitet predstavio već ranije spomenutog ruskog diktatora Staljina, jednog od najpoznatijih povijesnih ličnosti koje su ostavili duboki i negativan trag u svim povijesnim zbivanjima.

Radnja djela vrlo jezgrovito prati razvoj likova te njihov međusobni odnos, metaforično unoseći čak i neke povijesne događaje koji se mogu poistovjetiti s događajima u djelu. Kao primjer se može navesti trenutak kada Napoleon odluči protjerati Snowballa s farme kako bi preuzeo vlast. Snowball utjelovljuje već spomenutog Lava Trockog, jednog od Staljinovih

sljedbenika koji je zbog svojih nesuglasica s njim protjeran u Meksiko i ubijen. Iako se u djelu navodi da su ga Napoleonovi vjerni psi samo trkom otjerali preko ograde farme, može se zaključiti kako je autor djela htio poručiti da mu se dogodila ista krvava sudbina kao i povijesnoj osobi koju utjelovljuje.

Za vrijeme Staljinove vladavine Sovjetski je Savez postao velika industrijska sila te je država preuzela kontrolu nad svim postojećim tvrtkama i oduzimala imovine radnika kako bi stvorila tzv. kolektivne farme. U usporedbi s tim može se navesti situacija koja je zahvatila grupe kokoši i krava koje su vlastite *proizvode* morale davati za prehranu nadređenih, ali i proizvoditi u prekomjernim količinama kako bi svinje od toga mogle izvući zaradu u poslovima trgovanja s ostalim farmama. Životinje koje su se pokušale suprotstaviti takvim idejama i pravilima rada, ubrzo su ušutkane ili čak usmrćene, kao što je poznato i iz povijesnih izvora Staljinovog režima: borba seljaka protiv vlasti, gladi i siromaštva završila je mnogim protjerivanjima, zatvorskim kaznama i najčešće pogubljenjima milijuna ljudi. Hrane je na farmi bilo u prekomjernim količinama samo za svinje, dok su ostale životinje šutke gladovale.

Napoleon je svojim slatkorječivim govorima na samome početku svoje vladavine na farmi uspio zavesti i *isprati mozgove* većini životinja na farmi. Obećavajući im bolje radne uvjete i sretniji život stvorio je imaginarnu nadu da ipak postoji zajedništvo među svim vrstama životinja i da će jednoga dana svi živjeti u miru i slobodi. Poput Staljina koji je svoj narod vrlo lukavo mamio svojim licemjernim iluzijama, Napoleon stvara lažan privid da je farma mjesto na kojemu će sve životinje jednako uživati i da neće biti onih kojima je bolje ili lošije.

Jedan od ključnih trenutaka u radnji ovog djela je izgradnja vjetrenjače. Vjetrenjača u *Životinjskoj farmi* predstavlja svojevrstan simbol spasenja i slobode iz ropstva u kojemu se životinje na farmi nalaze. Iako vjetrenjaču grade vlastitim naporima i snagom, životinje ne odustaju od njezine izgradnje jer vjeruju kako će im upravo ona donijeti barem trenutni izlaz iz ove nepodnošljive situacije. No ubrzo se uspostavlja da je izgradnja vjetrenjače samo još jedan Sizifov posao. Ona se stalno iznova mora graditi jer ju svaki put, prema riječima Vođe Napoleona, iznova sruše neke *misteriozne* sile.

Navedeno se može usporediti s Orwellovim upozorenjem na dolazak teške budućnosti te s činjenicom da svaka vlast, bez obzira koliko pozitivno djelovala na početku, ne može u potpunosti zadovoljiti potrebe svakog pojedinca i uvažiti slobodu koja svakome čovjeku po rođenju pripada.

Na samome kraju djela autor kroz alegorijsko shvaćanje objašnjava ključan trenutak koji povezuje sve događaje i likove u djelu, ostavljajući čitatelja u diskretnome predviđanju autorove osnovne poruke:

Sada je bilo jasno što se promijenilo u izgledu svinja. Pogled životinja koje su stajale napolju klizio je od svinje do čovjeka, od čovjeka do svinje, i ponovo od svinje do čovjeka; ali već je bilo nemoguće raspoznati tko je svinja, a tko čovjek (Orwell, 1979: 109).

Ovim citatom Orwell jasno upućuje na činjenicu da u političkim odnosima i idejama te državnim modelima vlasti čovjek ponekad teško može prepoznati što je dobro, a što zlo, tj. tko mu je zapravo neprijatelj, a tko nije.

9. Animirani film *Životinjska farma* (1954.)

9. 1. Karakteristike filma

Prva animirana ekranizacija Orwellovog djela *Životinjska farma* nastala je 1954. godine u Velikoj Britaniji. Redatelji ovog animiranog filma su Joy Batchelor i John Halas, a priča se temelji na alegorijskom prikazu životinja koje su nezadovoljne svojim životom na Vlastelinskoj farmi pod vodstvom već spomenutog vlastelina Jonesa i koje odluče osvojiti farmu za sebe kako bi konačno mogle uživati u svojoj slobodi.

Film je na samome početku prikazivanja dobio vrlo loše kritike i ocjene jer je obilježen kao film koji nije dopušten za gledanje osobama mlađima od osamnaest godina i to zbog izrazito negativnog političkog utjecaja i nasilnog ponašanja likova. Naknadno je ipak dobio status animiranog filma koji je dozvoljen gledateljima svih uzrasta.

Likovi su u filmu prikazani prema njihovom opisu u bajci *Životinjska farma*; čak su i njihova imena identična kao i u djelu: Stari Major, Snowball, Napoleon, Boxer, Benjamin i mnogi drugi. Životinje su prikazane sa svim svojim prirodnim obilježjima, što animiranome filmu daje jednu posebnu i maštovitu estetsku strukturu.

Lik Gospodina Jonesa prikazan je iz perspektive ocrtavanja unutarnjih (moralnih) osobina kroz vanjske (fizičke): vrlo ružan i mračan čovjek, oštih crta lica i ozbiljnog izraza na kojemu je vidljiv pečat zla karaktera.

Promatrajući ovaj filmski ostvaraj u jednom drugom svjetlu osim onog već poznatog političkog, može se reći da je uspjeh postignut i kao običan animirani prikaz jedne poznate bajke. Ostavljajući politiku i ratna zbivanja po strani, ovaj se film može shvatiti kao jedno uspješno filmsko djelo, pozitivnog sadržaja i bajkovitih personificiranih likova.

9. 2. Usporedba knjige i filma

Film *Životinjska farma* (originalnog engleskog naslova *Animal farm*) vrlo detaljno prati radnju knjige, no ipak postoji jedna bitna razlika: kraj knjige je u filmu potpuno izmijenjen što je također privuklo negativne kritike i zamjerke. Naime, dok u se u knjizi kraj odvija tako da predstavnici svinja zajedno s vlasnicima drugih farmi sjede u bivšoj Jonesovoj kući, napijajući se i hvaleći se o svojim uspjesima, u filmu ostale životinje vrše napad na kuću i uspijevaju protjerati i uništiti sve vrhovne moćnike koji su se tolike godine mučenički izživljavali nad njima. Tako film zapravo završava sretnim krajem u kojem je pravda ipak pobijedila i oslobodila životinje na farmi, dok je u knjizi kraj prikazan kao vrlo tužan i nostalgичan trenutak u kojemu životinje konačno shvaćaju svoju beznadnu sudbinu i gube vjeru u neku bolju budućnost.

Promijenjeni kraj ove alegorijske priče može se shvatiti kao individualni ubačeni motiv samih redatelja koji su gledateljima htjeli prenijeti određenu poruku. Iako se sam autor knjige možda ne bi složio s ovakvom promjenom koja je izvršena na njegovom književnom djelu, svakako se taj čin promjene može povezati s pedesetim godina prošloga stoljeća koje su još bile u dubokom odzdravljanju od rana koje je za sobom ostavio Drugi svjetski rat i koje su vapile za bilo kojim znakom nade i vjere u bolje sutra.

10. Zaključak

Engleski pisac George Orwell u svojoj alegoričnoj bajci *Životinjska farma* prikazuje jednu vrstu promašenog revolucionarnog pokušaja promjene društvenog sistema koje je rezultiralo jednakim državnim uređenjem i negativnom političkom moći. Likovi u djelu su životinje koje zapravo postupkom metaforizacije utjelovljuju određene povijesne osobe i pojave.

Kontekst se ovog književnog djela očituje u autorovom literarnom napadu na Staljinovu vlast i politiku, na komunizam i sve ostale političke i ideološke pojave koje su išle uz to državno uređenje. Iz početka savršeno zamišljeni utopijski život na farmi po kojemu svaka životinja, nakon progona najvećeg neprijatelja Čovjeka, ima jednaka prava i slobodu pretvorio se u krvavi totalitaristički režim koji svakome pojedincu vrlo suptilno uskraćuje slobodu te mu oduzima prostor za privatnost.

Promatrajući koncepciju i strukturu Orwellove basne *Životinjska farma*, može ju se svakako svrstati pod sintagmu alegorije koja se najčešće definira kao produžena metafora ili kao upotreba riječi u prenesenom smislu, budući da Orwell na neki način, kroz zajednicu životinja, oživljava povijesne ratne događaje i sveopća stanja u državi toga vremena koja su utvrdila autorovo političko razmišljanje.

Likovi *Životinjske farme* se očituju kroz njihove psiheme, socieme i onteme koji čine strukturu njihove osobnosti. Likovi na prenesenoj razini značenje opisuju poznate povijesne ličnosti i njihove karakterne crte koje su važne za alegorijsko shvaćanje književnog djela. Radnja djela se prema horizontalnoj anagogiji ostvaruje kroz njezin kompleksan odnos s likovima i njihovim ulogama, što se očituje kroz istinite povijesne događaje i ličnosti.

Prema Orwellovoj je knjizi nastao i animirani film koji iznenađuje svojim krajem i dovodi do nesuglasica među filmskim i književnim kritičarima.

Osnovna je poruka koju Georgea Orwell prenosi svojom *bajkom*, kako ju i sam naziva, da se ondašnje i sadašnje društvo u cijelome svijetu ne može u potpunosti postići pravo na jednakost i ravnopravnost među ljudima. Ravnopravnost svakoga pojedinca ostaje nedostižni ideal i utopija je će uvijek postojati oni koji su *jednakiji od drugih*.

11. Literatura

A izvori

1. Orwell, George, 1979., *Životinjska farma*, August Cesarec, Zagreb;
2. Batchelor, Joy; Halas, John, 1954., *Animal farm* (film).

B literatura

1. Beker, Miroslav, 1996., George Orwell, *Životinjska farma: bajka*, Sysprint, Zagreb;
2. Beker, Miroslav, 1997., *Od Odiseja do Uliksa*, Školska knjiga, Zagreb;
3. Benčić, Ž., Fališevac, D., ur. 1995., *Tropi i figure*, Zavod za znanost o književnosti, Zagreb;
4. Gligo, Nikša, 1974., *George Orwell Životinjska farma*, *Teka* (6), 1483-1485;
5. Matas, Leo, 1979., George Orwell, *Životinjska farma: bajka*, Naprijed, Zagreb;
6. Peleš, gajo, 1999., *Tumačenje romana*, Artresor, Zagreb;
7. Solar, Milivoj, 1997., *Suvremena svjetska književnost*, Školska knjiga, Zagreb;
8. Solar, Milivoj, 1996., *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb;
9. Šentija, Jopsip, ur. 1982, *Opća enciklopedija jugoslavenskog leksikografskog zavoda*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb;
10. Uskoković, Davor, 2006., *Vodič kroz lekturu za srednje škole*, Mozaik knjiga, Zagreb;

<http://www.scribd.com/doc/19981736/George-Orwell-ivotinjska-farma-seminar> (02. lipnja 20012, 17: 30 h)

<http://www.kul.ba/2012/01/o-orwelloy-pobuni-zivotinja/> (02. lipnja 2012., 18: 30h)

<http://tyriknjige.blogger.ba/arhiva/?start=4> (04. lipnja 2012., 11: 30 h)

http://hr.wikipedia.org/wiki/George_Orwell (04. lipnja 2012., 12: 45)

http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=5738 (04. lipnja 2012., 13: 00 h)

http://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%BDivotinjska_farma (05. lipnja 2012, 15: 30 h)

<http://bs.wikipedia.org/wiki/Distopija> (07. lipnja 2012., 19: 20 h)

<http://www.zarez.hr/223/film2.html> (07. lipnja 2012., 19: 30 h)

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Utopija> (07. lipnja 2012., 20: 00 h)

<http://hrv.anarchopedia.org/utopija> (07. lipnja 2012., 21: 15 h)

<http://www.stocitas.org/hrvoje%20o%20utopiji.htm> (07. lipnja 2012., 22: 30 h)

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Totalitarizam> (08. lipnja 2012., 13: 45 h)

<http://en.wikipedia.org/wiki/Dystopia> (08. lipnja 2012., 15: 00 h)

<http://www.megaessays.com/viewpaper/88321.html> (08. lipnja 2012., 16: 00 h)

<http://www.bender-verlag.de/lexikon/lexikon.php?begriff=Politische+Allegorie> (14. lipnja 2012., 10: 25 h)

<http://www.scribd.com/doc/18060607/Frank-Furedi-Politika-straha> (15. lipnja 2012., 17: 30 h)

<http://www.filmcritic.com/reviews/1954/animal-farm> (15. lipnja 2012., 21: 30 h)

www.ivor-altaras.from.hr/Dokumenti/utopijski_modeli_vlasti.pdf (17. lipnja 2012., 11: 30 h)